

ВІДГУК
офіційного опонента, кандидата педагогічних наук,
доцента Пішуна Сергія Григоровича
про дисертацію Баранецької Юлії Миколаївни
«Виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів
культури дозвілля засобами музичного мистецтва»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання

Ступінь актуальності обраної теми. В умовах сучасного інформаційно-культурного простору все більшої актуальності набуває проблема вільного часу та культури дозвілля особистості. Це зумовлено переосмисленням національних культурних традицій і трансформацією духовних цінностей, що має місце впродовж останніх десятиліть. Існуюча на сьогодні інфраструктура дозвіллевих закладів нерідко лише сприяє поширенню негативного впливу засобів масової інформації на свідомість молодшої людини, пропагуючи форми соціально неприйнятної поведінки. Усе це призводить до нерозуміння студентською молоддю справжніх життєвих цінностей, зниження моральних критеріїв у їх свідомості та поведінці, зростання тривожності, особистісної і соціальної невизначеності. Особливої значущості проблема вільного часу та культури його проведення набуває в контексті організації навчально-виховного процесу вищих педагогічних навчальних закладів, випускники яких мають не лише постійно дбати про своє професійне та особистісне зростання, а й усвідомлювати соціальну відповідальність за долю своїх майбутніх вихованців, бути культурними людьми й носіями загальнолюдських цінностей.

Національно-культурне відродження сьогодні все більше актуалізує посилення зв'язку між культурою та освітою, що зумовлено потужним світоглядним та виховним потенціалом мистецтва. У цьому контексті особливе значення надається музичному мистецтву, що є надійним засобом впливу на становлення особистості й розглядається не лише як джерело естетичної насолоди, але як обов'язковий компонент навчання та виховання молодого покоління.

Саме цьому звернення дисертантки до наукового аналізу та педагогічного обґрунтування взаємообумовленості, взаємодії та впливу засобів музичного мистецтва на виховання культури дозвілля у студентів вищих педагогічних навчальних закладів є цілком зрозумілим і своєчасним, а надане до розгляду дисертаційне дослідження «Виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва» є, безперечно, соціально й педагогічно значущим.

Достатня обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується кількома чинниками:

– відповідністю змісту та висновків поставленим завданням;

– обсягом і різноманітністю опрацьованої джерельної бази (список використаних джерел налічує 193 найменування, 9 із них – іноземними мовами);

– комплексним використанням методів наукового пошуку (теоретичні, емпіричні, статистичні);

– широкою апробацією результатів дослідження у формі доповідей на міжнародних, всеукраїнських та регіональних конференціях;

– обсягом експериментальної бази дослідження (Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка, Полтавський національний педагогічний університет ім. В. Г. Короленка).

Успішне розв'язання поставлених завдань дозволило визначити **наукову новизну** отриманих результатів, яка полягає в тому, що авторкою дисертації вперше розроблено модель виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва та визначено, обґрунтовано й експериментально перевірено організаційно-педагогічні умови виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва (серед яких – забезпечення системної культурно-просвітницької позааудиторної виховної роботи у ВНЗ; сприяння художньо-творчій самореалізації студентів засобами музичного мистецтва; організація

інтелектуально-розважального музичного дозвілля студентів; залучення студентів до організації та проведення музичних соціальних проектів благодійного характеру).

Окрім того, уточнено поняття «культура дозвілля студентів вищих педагогічних навчальних закладів», що розглядається авторкою як інтегративна якість, яка характеризується усвідомленням особистісної та соціальної цінності вільного часу та дозвілля, обізнаністю з ефективними формами дозвіллевої діяльності та спроможністю організовувати власне дозвілля з метою духовного розвитку, самовдосконалення, відпочинку, спілкування і творчої самореалізації, визначено критерії (когнітивно-раціональний, мотиваційно-ціннісний, рефлексивно-діяльнісний), показники та рівні вихованості (високий, середній, низький) у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля.

Основні положення та результати дослідження висвітлено в 15 одноосібних наукових публікаціях автора, з яких 6 – у фахових виданнях (з них одна з індексом цитування COPERNICUS), 4 – матеріали науково-практичних конференцій, 3 – у збірках наукових праць, 1 навчальний посібник, 1 методичний посібник.

Аналіз змісту дисертаційного дослідження та автореферату Баранецької Юлії Миколаївни засвідчив його завершеність у цілому та відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації.

Спостерігаючи логіку побудови авторської концепції виховання культури дозвілля студентів засобами музичного мистецтва, варто зазначити кваліфіковану постановку проблеми в загальному вигляді, її зв'язок з важливими науковими дослідженнями, об'єкта, предмета, мети, гіпотези та завдань дослідження, визначення теоретичних та методологічних основ роботи щодо виховання культури дозвілля взагалі та обраної сфери, зокрема.

У першому розділі «Виховання культури дозвілля студентської молоді як педагогічна проблема» здійснено теоретичний аналіз тезаурусу проблеми дослідження в інтегрованому історичному, психолого-педагогічному, соціологічному та філософському контенті, а саме: подано узагальнений аналіз

наукових джерел з проблеми виховання як об'єкта наукової рефлексії у педагогічній спадщині минулого та сучасності; здійснено ретроспективний аналіз проблем вільного часу та дозвілля в педагогічній науці та практиці; розкрито зміст поняття «культура дозвілля» у світлі дефінітивного аналізу.

Здійснюючи ґрунтовний аналіз наукових джерел з проблем виховання, з'ясовуючи сутність понять «вільний час», «дозвілля» та «культура дозвілля» авторка подає традиційне трактування означених дефініцій, але під кутом зору досліджуваної проблеми. У межах даного дослідження вона інтерпретує поняття «культура дозвілля студентів вищих педагогічних навчальних закладів» як інтегративну особистісну якість, що характеризується усвідомленням особистісної та соціальної цінності вільного часу та дозвілля, обізнаністю з ефективними формами дозвіллевої діяльності та спроможністю організовувати власне дозвілля з метою духовного розвитку, самовдосконалення, відпочинку, спілкування і творчої самореалізації.

Другий розділ присвячений дослідженню стану реалізації виховного потенціалу музичного мистецтва в педагогічній теорії та практиці, у якому розкрито проблему реалізації виховного потенціалу музичного мистецтва в контексті філософсько-культурологічних та психолого-педагогічних вимірів; проаналізовано вітчизняну теорію та практику реалізації виховного потенціалу музичного мистецтва, а також здійснено критеріально-рівневу характеристику вихованості у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля за *когнітивно-раціональним* (знання сутності природи «вільного часу», «дозвілля» та «культури дозвілля», його особистісної та соціальної цінності; обізнаність у формах цікавого, змістовного музичного дозвілля), *мотиваційно-ціннісним* (мотиваційні характеристики самоорганізації власного дозвілля; потреба брати участь у музично-дозвіллевих заходах різного характеру) та *рефлексивно-діяльнісним* (участь в організації та проведенні дозвіллевих заходів взагалі та у музично-дозвіллевих, зокрема; здатність до аналізу ефективності обраних форм організації власного дозвілля та самооцінки рівня прояву власної культури дозвілля) критеріями.

У третьому розділі «Експериментальна перевірка ефективності організаційно-педагогічних умов виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва» здійснено моделювання процесу виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва та презентовано методику реалізації організаційно-педагогічних умов виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва через культурно-просвітницький, художньо-творчий, інтелектуально-розважальний та соціально-благодійний напрями позааудиторної виховної роботи.

Обґрунтованість і достовірність наукових висновків

Ступінь обґрунтованості, вірогідність та аргументованість отриманих результатів і висновків забезпечується чіткою визначеністю методологічних вихідних позицій, репрезентативністю вибірки, застосуванням комплексу методів, адекватних завданням дослідження, аналізом значної кількості показників і ознак, поєднанням кількісного та якісного аналізу отриманих даних.

Розробляючи авторські пропозиції на засадах особистісно-орієнтованого виховання, взаємозалежності виховання й психічного розвитку, зовнішніх та внутрішніх чинників становлення особистості, Юлія Миколаївна конкретизує завдання, принципи організації дозвіллевої діяльності засобами музичного мистецтва, наукові підходи в обраній площині, відповідно до яких впевнено проводить наукове дослідження щодо процесу виховання культури дозвілля у студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

Визначені нею протиріччя чітко висвітлюють коло педагогічних проблем, а проведений аналіз процесу виховання культури дозвілля у студентів вищих педагогічних навчальних закладів засобами музичного мистецтва в умовах формування сучасного дозвіллевого простору України й подальшого розвитку національної системи культурно-дозвіллевої діяльності, актуалізації інформаційного суспільства дозволяє виявити об'єктивні та суб'єктивні детермінанти, що мають значний вплив на становлення та розвиток особистості.

Панель критеріально-рівневих компонентів не викликає заперечень. Когнітивно-раціональний, мотиваційно-ціннісний, рефлексивно-діяльнісний показники повною мірою відображають рівні сформованості даного феномена та є такими, що дозволяють чітко визначати динаміку досліджуваного процесу й подані обґрунтовано.

Слід зазначити, що дослідниця для перевірки результатів проведеного експерименту на констатувальному та формуальному етапах скористалася методом математичної статистики – t-критерієм Стьюдента, застосування якого дозволило дати відповіді на запитання: чи з однаковою частотою зустрічаються різні значення ознак в емпіричному й теоретичному розподілах, тобто значення коефіцієнта валідності розраховується як лінійна або рангова кореляція між двома рядами значень: анкетними й сумарними балами експертної оцінки.

Отримані результати, відображені в діагностичних зрізах, демонструють, що впроваджені заходи детермінували істотні зрушення в особистісних характеристиках суб'єктів експериментального педагогічного процесу, які свідчать про інтенцію та зростання рівня культури дозвілля студентів через процес виховання засобами музичного мистецтва.

Практичне значення дисертаційного дослідження Баранецької Юлії Миколаївни полягає в упровадженні методики реалізації організаційно-педагогічних умов виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва в процесі спеціально організованої позааудиторної виховної роботи відповідно до культурно-просвітницького, художньо-творчого, інтелектуально-розважального та соціально-благодійного напрямів; розробці діагностичного інструментарію для визначення рівнів вихованості у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля, методичного забезпечення здійснення музично-дозвіллевої діяльності студентів в умовах освітнього простору вищого навчального закладу. Заслуговує на схвалення методичний посібник «Виховання культури дозвілля студентської молоді засобами музичного мистецтва» із мультимедійним супроводом, що може бути використаний викладачами та

кураторами академічних груп для змістовної організації дозвілєвої діяльності студентської молоді засобами музичного мистецтва.

Оцінка мови, стилю та оформлення дисертації й автореферату

Дисертаційне дослідження та автореферат написані грамотно, з дотриманням лексичних та стилістичних норм. Використана в роботі наукова термінологія є загальноновизнаною, стиль викладення результатів теоретичних і практичних досліджень, нових наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечує доступність їх сприйняття та використання.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації, яка є закінченим самостійним дослідженням проблеми, що має важливе науково-педагогічне значення. Оформлення дисертаційної роботи та автореферату відповідає вимогам державного стандарту.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (193 найменування) та додатків, (13 на 38 сторінках). Дисертація містить 8 рисунків та 17 таблиць. Загальний обсяг роботи становить 255 сторінок, основний зміст викладено на 190 сторінках.

Зауваження до дисертаційної роботи

Оцінюючи в цілому дисертаційну роботу позитивно, стверджуючи, що рецензоване дослідження відбулося, але, намагаючись бути об'єктивними, уважаємо за потрібне висловити автору ряд зауважень:

1. У тексті дисертації перераховуються наукові концепції, які мали особливе значення для наукового пошуку дисертантки, визначається ефективність експериментальної методики з виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва, але, на жаль, результатом відповідного аналізу не стало чітке узагальнення того, що ж саме й чому не вдалося дослідниці досягнути в рамках розв'язання проблеми.

2. У розділі II (підрозділ 2.1.) авторка, аналізуючи проблему виховання у студентів культури дозвілля, здебільшого спирається на парадигму педагогічного впливу в даному процесі й недостатньо приділяє увагу його

психологічному аспекту.

3. У таблиці 2.3.8. конкретно не пояснюються отримані результати, а констатація відсотків визначається без аналізу та аргументації факторів, що спричинили їх отримання.

4. Дослідження багато б в чому виграло, якби авторка звернулася до робіт сучасних етнологів. Тим більше, що в народній педагогіці накопичений багатий досвід виховного потенціалу дозволя українського народу.

У цілому висловлені зауваження не знижують позитивної оцінки дисертаційного дослідження. Вони не мають принципового значення, більшою мірою є рекомендаційного та технічного характеру і не зменшують наукову та практичну цінність результатів роботи.

За своїм змістом, науковим рівнем, завершеності, новизною поставлених завдань та обґрунтованістю отриманих експериментальних результатів головних положень дисертація Баранецької Ю.М. «Виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозволя засобами музичного мистецтва» є самостійним, завершеним й оригінальним дослідженням у галузі теорії і методики виховання, відповідає вимогам до дисертаційних робіт, поданих на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, може бути предметом публічного захисту, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання.

Офіційний опонент
кандидат педагогічних наук,
доцент

С.Г. Пішун

Свідчу вірність підпису

15 05

Пішун С.Г.

Начальник відділу виховної роботи

Тюкарик ЛБ

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора,
дійсного члена НАПН України Шевченко Галини Павлівни
на дисертаційне дослідження Баранецької Юлії Миколаївни
«Виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури
дозвілля засобами музичного мистецтва»
за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання

Наше сьогодення наповнене багатьма протиріччями, серед яких значне місце посідають проблеми духовного прямостояння особистості і відповідних умов для цього. Провідна роль у формуванні загальної і духовної культури особистості належить школі і, звичайно, вчителю. Становлення майбутнього вчителя здійснюється у вищих педагогічних навчальних закладах, тому конче необхідно сформувати у студентської молоді образ сучасного вчителя як людини високої культури, з високим рівнем ціннісної свідомості, духовності, толерантності, морально-естетичних ідеалів та національно-культурної ідентичності. Особливого значення у підготовці майбутніх вчителів займають питання, пов'язані з образом мислення та образом життя педагога-гуманіста, з високими професійними і людськими якостями, з високим рівнем емоційної і художньо-естетичної культури, з потребою у високому рівні культури дозвілля. Адже культура дозвілля розкриває широкі можливості для самовдосконалення, для саморозвитку особистості у різних сферах життєдіяльності. Тому проблема виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля є надзвичайно актуальною і своєчасною. Культура дозвілля є необхідною умовою смисложиттєвої стратегії майбутнього вчителя, оскільки все життя він має розвиватися, гармонізуватися, удосконалюватися. І як говорила Ліна Костенко: «Життя іде і все без коректур, як ти напишеш, то так воно і буде».

Актуальність обраної теми дисертації Баранецькою Юлією Миколаївною не викликає сумнівів. Проблема культури дозвілля значно актуалізувалася у

наш час, коли на психо-фізіологічний стан людини негативно впливають різні засоби масової інформації, відверто пропагуючи антицінності, які нещодавно ще були табу. Вчитель як транслятор високої культури і найвищих духовних цінностей повинен бути взірцем для своїх вихованців у всьому. Дисертантка пропонує виховувати у майбутніх вчителів культуру дозвілля засобами музичного мистецтва. Власне це основна ідея дисертації.

Дисертаційне дослідження Баранецької Юлії Миколаївни має переконливо обгрунтовану актуальність, чітко визначену структуру і логічну побудову. На основі всебічного аналізу наукової літератури дисертантка зробила ретроспективний аналіз категорій «вільний час», «дозвілля», «культура дозвілля», «дозвіллева культура особистості», проаналізувала, підкреслюючи при цьому 11 основних функцій дозвілля, виділеними провідними науковцями. Заслуговує на увагу також ретроспективний огляд проблем вільного часу та дозвілля у педагогічній науці та практиці, детальне розкриття виховного потенціалу музичного мистецтва у контексті філософсько-культурологічних та психолого-педагогічних вимірів. Цінність будь-якої дисертації безумовно полягає у її новизні. Наукова новизна даного дослідження полягає в перш за все в тому, що вперше розроблено модель виховання у студентів вищих навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва та визначено, експериментально обгрунтовано й експериментально перевірено організаційно-педагогічні умови виховання у студентів культури дозвілля засобами мистецтва. Дисертанткою визначено 4 організаційно-педагогічні умови: забезпечення системної культурно-просвітницької позааудиторної виховної роботи ВНЗ; сприяння художньо-творчій самореалізації студентів засобами музичного мистецтва; організація інтелектуального-розважального музичного дозвілля студентів; залучення студентів до організації та проведення музичних соціальних проєктів благодійного характеру. Безумовно, заслуговують на увагу принципи підвищення рівня вихованості культури дозвілля засобами мистецтва: національної спрямованості виховання, культуровідповідності, гуманізації,

цілеспрямованості та системності, добровільності, інтересу. Достатньо обґрунтовано і доказово представлені методи виховання культури дозвілля засобами музичного мистецтва, а також напрями та форми виховної роботи: культурно-просвітницький; художньо-творчий; інтелектуальної розважальний; соціально-благодійний. Кваліфіковано визначені критерії та показники вихованості у студентів культури дозвілля засобами музичного мистецтва.

На достатньо високому рівні проведено констатувальний і формувальний експерименти на базі чотирьох педагогічних вищих навчальних закладів. Переконливо представлена динаміка виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва. Висновки дисертації всебічні і обґрунтовані.

На основі аналізу змісту дисертації та автореферату можна стверджувати, що представлене дослідження засвідчує високий рівень компетентності авторки у своїй проблемі, про що свідчить: авторське бачення сутності поняття «культура дозвілля студентів вищих педагогічних навчальних закладів»; обґрунтування виховного потенціалу музичного мистецтва у вихованні культури дозвілля; розроблені критерії та показники вихованості культури дозвілля, що дозволило побудувати власну модель підвищення рівня вихованості у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва; визначені організаційно-педагогічні, що сприяють вихованню у студентів вищих педагогічних закладів культури дозвілля.

Результати дослідження відображені у 15 одноосібних наукових публікаціях, серед яких - один методичний посібник та один навчальний посібник, одна стаття в зарубіжному науковому періодичному виданні.

Аналіз змісту дисертаційного дослідження Баранецької Ю. М. переконує в тому, що її автору вдалося досягти поставленої мети та розв'язати визначені завдання. Зміст автореферату відповідає змісту дисертації.

Оцінюючи позитивно проведені дослідження, у форматі наукової дискусії дозволяйте висловити деякі міркування.

1. На наш погляд, об'єкт дослідження визначено занадто широко. Адже мова йдеться не просто про виховання студентів вищих педагогічних закладів, а про процес виховання культури дозвілля у студентів вищих педагогічних закладів.
2. У зв'язку з першим зауваженням вважаємо недоцільним уведення параграфу 1.1. (Виховання як об'єкт наукової рефлексії у спадщині минулого і сучасності), в якому представлені погляди філософів і педагогів різних історичних епох, але це не має безпосереднього відношення до проблеми культури дозвілля.
3. Недостатньо коректним вважаю вживання термінів: «гармонійний та всебічний розвиток особистості». Мова повинна сьогодні йти про виховання у майбутніх вчителів одухотвореного образу людини культури XXI століття, який репрезентує систему цінностей, життєво значущих смислів, духовно-моральних, художньо-естетичних ідеалів та постійну потребу і прагнення в удосконаленні.
4. В дисертації зустрічається багато цитат (ст. 66, 69, 70, 75, 76, 86-89), що негативно впливає на висловлення власної думки дисертантки. Наприклад, авторка приводить багато різних визначень поняття «культура», які не є методолого-класичними, а прохідними. На жаль, усталені визначення в культурології, в філософії поняття «культура» авторка не використовує. До того ж на превеликий жаль авторка не розкриває сутності культури в сучасній зарубіжній науці. Доречно було б познайомитися з публікаціями канадського культуролога Пола Шафера.
5. На сторінці 64 некоректно трактується порівняння зарубіжної і вітчизняної культури.
6. Зміст дисертації переобтяжений матеріалом, який не має прямого відношення до культури дозвілля. Справляється враження, що дисертантка весь час відволікається від власне розкриття специфічної сутності культури дозвілля.

7. Сумнівним є вживання в тексті дисертації виразу «сучасна українська науково-педагогічна еліта».
8. Викликає певне непорозуміння розкриття сутності і значущості музичного мистецтва через дисертаційні дослідження (О. Крюкова, В. Подрезова). Доречно було б звернутися до праць філософів-естетиків (А. Азархіна, Ю. Борева, О. Бурова, В. Ванслова, О. Волкової, М. Кагана, М. Киященка, А. Костюка, В. Михальова, Л. Столовича, С. Раппопорта, та ін.)
9. Музика як важливий засіб виховання культури дозвілля у студентів педагогічних навчальних закладів несе надзвичайно велике естетичне навантаження, викликає естетичні почуття, естетичні переживання, які значно впливають на естетичне відношення. Дисертантка не наголошує на цьому в роботі.

Загальний висновок:

Виконане Баранецькою Юлією Миколаївною наукове дослідження «Виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва» є завершеним, самостійним, інноваційним дослідженням і відповідає вимогам, які ставляться до досліджень на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання, а дисертантка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук.

Доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член НАПН України,
завідувач кафедри педагогіки
Східноукраїнського національного
університету імені Володимира Даля

Г.П. Шевченко

Підпис доктора педагогічних наук, професора, дійсного члена НАПН України Шевченко Г.П. засвідчую:

Власноручний підпис
засвідчую
Директор загального відділу
Національної академії педагогічних
наук України

